

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 295/2020-47

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 8. decembra 2020 v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a zo sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara (sudca spravodajca) prerokoval prijatú ústavnú sťažnosť sťažovateľky obchodnej spoločnosti [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej advokátskou kanceláriou Michalko Legal Counsel & Co. s. r. o., Michalská 276/16, Bratislava, v mene ktorej koná konateľ a advokát Mgr. Martin Michalko, vo veci namietaného porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Bratislava I č. k. 33 Cb 46/2018-238 z 5. marca 2019 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo obchodnej spoločnosti [REDACTED] na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Bratislava I č. k. 33 Cb 46/2018-238 z 5. marca 2019 porušené boli.

2. Uznesenie Okresného súdu Bratislava I č. k. 33 Cb 46/2018-238 z 5. marca 2019 zrušuje a vec vracia Okresnému súdu Bratislava I na ďalšie konanie.

3. Okresný súd Bratislava I je povinný nahradiť obchodnej spoločnosti [REDAKOVANÉ] trovy konania v sume 640,65 € (slovom šesťstoštyridsať eur a šesťdesiatpäť centov) na účet jej právneho zástupcu, a to advokátskej kancelárie Michalko Legal Counsel & Co. s. r. o., Michalská 276/16, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Vymedzenie napadnutého rozhodnutia a sťažnostná argumentácia

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. I. ÚS 295/2020-11 zo 17. júna 2020 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie v celom rozsahu ústavnú sťažnosť sťažovateľky obchodnej spoločnosti [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľka“), vo veci namietaného porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) č. k. 33 Cb 46/2018-238 z 5. marca 2019 (ďalej aj „napadnuté uznesenie“).

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že na základe žaloby podanej sťažovateľkou 31. mája 2016 je okresným súdom vedené konanie o zaplatenie sumy 995 817,57 € s príslušenstvom proti žalovanému v 1. rade obchodnej spoločnosti [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „žalovaný v 1. rade“), žalovanému v 2. rade obchodnej spoločnosti [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „žalovaný v 2. rade“), a žalovanému v 3. rade [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „žalovaný v 3. rade“).

spolu aj „žalovaní“). Konanie je vedené okresným súdom pod sp. zn. 33 Cb 46/2018 (ďalej aj „napadnuté konanie“).

3. Sťažovateľka súčasne s podaním žaloby požiadala, aby jej okresný súd priznal oslobodenie od súdnych poplatkov v celom rozsahu vzhľadom na skutočnosť, že je obchodnou spoločnosťou, ktorá už niekoľko rokov nevykonáva činnosť, je bez majetku a príjmov a jej aktíva sú tvorené v podstate len pohľadávkou – zmenkou, ktorej zaplataenie bolo uplatnené žalobou, a povinnosť zaplatiť súdny poplatok v stanovenej sume 33 193,50 € by jej mohla spôsobiť vážne problémy pri uplatňovaní jej nároku na súde.

4. Okresný súd uznesením č. k. 33 Cb 81/2016-125 z 3. apríla 2017 sťažovateľke oslobodenie od súdnych poplatkov nepriznal.

5. Následne sťažovateľka podaním z 28. septembra 2017 požiadala opätovne o oslobodenie od súdnych poplatkov z dôvodu, že o návrhu na oslobodenie od súdnych poplatkov rozhodoval kauzálnne nepríslušný súd, ako aj s ohľadom na skutočnosť, že na strane sťažovateľky sa zmenili majetkové pomery, ktoré doložila aktuálnou účtovnou závierkou, z ktorej je podľa jej názoru zrejmé, že nedisponuje žiadnym likvidným majetkom, z ktorého by bolo možné zaplatiť súdny poplatok, keďže jej majetok predstavuje len pohľadávka, ktorej zaplataenie je predmetom napadnutého konania a ktorej zaplataenie bez právoplatného výroku súdu s ohľadom na obranu žalovaných nie je možné predpokladať.

6. Okresný súd napadnutým uznesením sťažovateľke oslobodenie od súdnych poplatkov nepriznal. Sťažovateľka namieta, že napadnutým rozhodnutím jej okresný súd znemožnil uplatňovať si nárok v súdnom konaní, čím porušil jej základné právo na súdnu ochranu. V tomto kontexte sťažovateľka uvádza: *„Uvedeným rozhodnutím a jeho odôvodnením Okresný súd Bratislava I nielen porušil základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu tým, že mu znemožnil uplatňovať nárok v súdnom konaní, ale jeho rozhodnutie je v rozpore s judikatúrou Najvyššieho súdu SR či ESLP (na ktorú dokonca v odôvodnení odkazuje) či nálezom Ústavného súdu III. ÚS 289/2017-29 zo dňa 21.11.2017 a zároveň je*

jeho odôvodnenie samo o sebe vnútorne rozporné, dovolíme si tvrdiť arbitrárne, keďže Okresný súd Bratislava I svoje rozhodnutie založil na záveroch judikatúry, ktoré z tejto ani nevyplývajú.“

7. Sťažovateľka namieta, že okresný súd napadnuté uznesenie založil na úvahe o hypotetickej možnosti sťažovateľky zabezpečiť finančné prostriedky, ktoré by pokryli náklady na zaplatenie súdneho poplatku, a opomenul pritom zvážiť, či práve časový odstup a nutnosť sťažovateľky čakať s uplatnením nároku, aby žaloba nebola zamietnutá ako predčasná, naopak nespôsobili zhoršenie možnosti uhradiť súdny poplatok, ak sťažovateľka po komplikovanom urovnaní čakala na doplatenie ceny za prevod obchodného podielu, ktorý jej nakoniec vyplatený nebol, a bola odkázaná uplatniť si tento nárok v napadnutom konaní, v ktorom jej okresný súd nepriznal oslobodenie od súdnych poplatkov.

8. Sťažovateľka poukazuje na skutočnosť, že okresný súd v napadnutom uznesení citoval uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 6 Sžo 14/2011 z 31. mája 2011, podľa ktorého *„povinnosťou súdu rozhodujúceho o návrhu účastníka konania podľa § 138 ods. 1 OSP (teraz § 254 ods. 1 CSP, pozn. ústavného súdu) je primárne skúmať objektívnu neschopnosť účastníka zaplatiť súdny poplatok, a nie skúmať, na základe akých skutočností táto neschopnosť nastala. V opačnom prípade by totiž mali prístup k súdu len nepodnikatelia a solventné podnikateľské subjekty, čo by odporovalo základným princípom materiálneho právneho štátu. Pokiaľ teda objektívna neschopnosť účastníka zaplatiť súdny poplatok existuje, môže súd dospieť k záveru o nepriznaní oslobodenia len v prípade, že ide o svojvoľné či zrejme bezúspešné uplatňovanie práva, čo je tiež potrebné náležite odôvodniť.“*

9. V tomto kontexte sťažovateľka namieta, že tieto závery najvyššieho súdu okresný súd označil za „menšinový názor“, no v odôvodnení inú súdnu prax reprezentujúcu zrejme „väčšinový názor“ už neuviedol. Okresný súd tak nielen porušil právo sťažovateľky na riadne a presvedčivé odôvodnenie, ale najmä rozhodol v rozpore z rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít, t. j. v rozpore s princípom právnej istoty vyjadreným v čl. 2

zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“). Navyše, okresný súd sa podľa jej názoru odklonil od praxe najvyššieho súdu, na ktorú sám poukázal na základe nezrozumiteľnej úvahy uvedenej v bode 10 odôvodnenia napadnutého uznesenia, odvolávajúcej sa na závery citovaného rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva [rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci *Jedamski a Jedamska v. Poľsko* z 26. 7. 2005, pozn.], ktoré z citácie predmetného rozsudku ani nevyplývajú.

10. V závere sťažovateľka poukazuje na skutočnosť, že napriek tomu, že okresný súd vo svojom rozhodnutí poukázal na jej aktuálnu finančnú a majetkovú situáciu, vyhodnotil ju nedostatočne, resp. ju vôbec nezohľadnil a svoje rozhodnutie o nepriznaní oslobodenia od súdneho poplatku oprel o iné dôvody – hypotetickú úvahu o dostatku času na zabezpečenie prostriedkov, ktoré by pokryli náklady na zaplatenie súdneho poplatku, poukazujúc na majetkové pomery sťažovateľky pred desiatimi rokmi. Tieto dôvody však nerešpektujú ani jazykové znenie § 254 ods. 1 CSP, keď z jeho hypotézy ani pri extenzívnom výklade nevyplýva existencia podmienky podnikateľského rizika či hypotetická možnosť zabezpečiť finančné prostriedky, ktoré by odôvodňovali neoslobodenie podnikateľských subjektov spod poplatkovej povinnosti. Takéto dôvody rozhodnutia predstavujú svojvoľný výklad citovaného ustanovenia, ktorý spolu s aplikáciou kogentnej normy je podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu považovaný za porušenie základného práva na súdnu ochranu.

11. Vzhľadom na uvedené sťažovateľka navrhuje, aby ústavný súd vo veci samej nálezom rozhodol:

„I. Základné právo, sťažovateľa - spoločnosti [REDAKOVANÉ], so sídlom [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Bratislava I, zo dňa 05.03.2019, č. k. 33Cb/46/2018 – 238 porušené boli.

II. Uznesenie Okresného súdu Bratislava I, zo dňa 05.03.2019, č. k. 33Cb/46/2018-238 sa zrušuje a vec v račia tomuto súdu na ďalšie konanie.

III. Okresný súd Bratislava I je povinný uhradiť spoločnosti [REDAKOVANÉ], so sídlom [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] trovy konania na účet jeho právneho zástupcu advokátskej kancelárie Michalko Legal Counsel & Co. s. r. o. so sídlom Michalská 276/16, 811 01 Bratislava - mestská časť Staré mesto, IČO: 50 367 943, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia v celom rozsahu.“

II.

Vyjadrenie okresného súdu, replika sťažovateľky a vyjadrenie zúčastnenej osoby

12. Po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd vyzval okresný súd na vyjadrenie k ústavnej sťažnosti a zároveň ho vyzval, aby ústavnému súdu oznámil, či trvá na ústnom pojednávaní vo veci.

13. Predseda okresného súdu vo vyjadrení sp. zn. 1 SprV 721/2020 z 21. júla 2020 súhlasil s upustením od ústneho pojednávania a predložil vyjadrenie zákonnej sudkyne. Zákonná sudkyňa vo vyjadrení poukázala na skutočnosť, že podľa jej názoru bola ústavná sťažnosť podaná sťažovateľkou po zákonnej lehote ustanovenej v zákone o ústavnom súde. Nad rámec uvedeného uviedla, že napadnuté konanie nie je zastavené, vykonávajú sa procesné úkony a je názoru, že nedošlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu.

14. Ústavný súd listom z 8. júla 2020 podľa § 126 zákona o ústavnom súde upovedomil o podanej ústavnej sťažnosti žalovaného v 1. rade ako zúčastnenú osobu s možnosťou vyjadriť sa k nej v lehote 10 dní od doručenia tohto upovedomenia. Ústavný súd konštatuje, že žalovaný v 1. rade ako zúčastnená osoba, ktorá si upovedomenia prevzala 13. júla 2020, svoje právo vyjadriť sa v konaní pred ústavným súdom nevyužila.

15. Ústavný súd listom z 8. júla 2020 upovedomil o podanej ústavnej sťažnosti žalovaného v 2. rade ako zúčastnenú osobu. Žalovaný v 2. rade sa v konaní pred ústavným súdom vyjadril podaním z 22. júla 2020. V tomto podaní uviedol, že za dôležité pre posúdenie predmetnej veci považuje skutočnosť, že v čase po vydaní napadnutého

uznesenia došlo v napadnutom konaní k uskutočneniu viacerých úkonov smerujúcich k prejednaniu veci samej, čím okresný súd umožnil stranám sporu realizovať procesné úkony, v dôsledku čoho nemohlo dôjsť k odopretiu práva na spravodlivý proces sťažovateľke tak, ako to tvrdí v ústavnej sťažnosti. V tomto kontexte tak, žalovaný v 2. rade považuje argumentáciu sťažovateľky predstretú v jej ústavnej sťažnosti za „výsostne akademickú“ a je názoru, že vydaním napadnutého uznesenia nedošlo k „spôsobeniu žiadnej ujmy“ na ústavou garantovaných právach sťažovateľky, keďže jej vec je okresným súdom meritórne preskúmaná. Žalovaný poukázal aj na konkrétnu judikatúru ústavného súdu, z ktorej vychádzal aj okresný súd v napadnutom odôvodnení, a navrhol, aby ústavný súd ústavnej sťažnosti sťažovateľky nevyhoviel.

16. Ústavný súd listom z 8. júla 2020 upovedomil o podanej ústavnej sťažnosti aj žalovaného v 3. rade, ktorý svoju možnosť vyjadriť sa v konaní pred ústavným súdom nevyužil.

17. Ústavný súd listom z 2. novembra 2020 zaslal sťažovateľke vyjadrenie okresného súdu a žalovaného v 2. rade s možnosťou zaujať k nim v lehote určenej ústavným súdom stanovisko. Sťažovateľka vo svojom vyjadrení, ktoré bolo ústavnému súdu doručené 16. novembra 2020, uviedla, že ústavná sťažnosť bola z jej strany podaná v zákonom stanovenej dvojmesačnej lehote, o čom predložila ústavnému súdu ako dôkaz podací lístok. Následne poukazuje na skutočnosť, že aj napriek tomu, že konanie nie je právoplatne zastavené pre nezaplatenie súdneho poplatku a v konaní sa vykonávajú procesné úkony, napadnuté uznesenie, proti ktorému smeruje jej ústavná sťažnosť, nebolo zrušené. Zdôrazňuje, že jej návrh na to, aby jej bolo v napadnutom konaní priznané oslobodenie od súdnych poplatkov, nebol posúdený ústavne konformným spôsobom a bol posúdený v rozpore s aktuálnou judikatúrou najvyššieho súdu aj ústavného súdu. Sťažovateľka následne poukazuje na ďalšie pochybenia okresného súdu, ktoré v napadnutom konaní nastali po podaní ústavnej sťažnosti. V závere zaujala stanovisko k vyjadreniu žalovaného v 2. rade, kde namieta, že jej argumentácia nemá len „čisto akademickú povahu“, a prezentuje názor, podľa ktorého judikatúra, na ktorú poukazuje žalovaný v 2. rade, je názorovo prekonaná práve rozhodnutiami, na ktoré poukázala vo svojej ústavnej

sťažnosti. Sťažovateľka zotrvala na svojom sťažnostnom návrhu a ústavnému súdu oznámila, že súhlasí, aby sa v jej veci upustilo od ústneho pojednávania.

18. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou, stanoviskom okresného súdu, vyjadrením zúčastnenej osoby, replikou sťažovateľky, ako aj s obsahom spisu dospel k záveru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

III.

Právomoc ústavného súdu a relevantná právna úprava

19. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

20. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom stanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy, ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

21. Podľa § 133 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, v náleze uvedie, ktoré základné práva a slobody boli porušené, ktoré ustanovenia ústavy, ústavného zákona alebo medzinárodnej zmluvy boli porušené a akým právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené základné práva a slobody.

22. Podľa § 133 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd zruší rozhodnutie alebo opatrenie, ktorým boli porušené základné práva a slobody sťažovateľa. Ústavný súd

zruší aj iný zásah, ktorým boli porušené základné práva a slobody sťažovateľa, ak to pripúšťa povaha zásahu.

23. Podľa § 133 ods. 2 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

24. Podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd zruší právoplatné rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah a vec vráti na ďalšie konanie, ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je povinný vec znova prerokovať a rozhodnúť. V tomto konaní alebo postupe je viazaný právnym názorom ústavného súdu.

25. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

26. Podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety dohovoru každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o akomkoľvek trestnom čine, z ktorého je obvinený.

IV.

Ústavnoprávne východiská v judikatúre ústavného súdu a posúdenie veci ústavným súdom

27. Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou

medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách (I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05). Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojvôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (I. ÚS 13/00, I. ÚS 115/02, I. ÚS 139/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

28. Súčasťou procesných záruk spravodlivého rozhodnutia, resp. minimálnych garancií procesnej povahy, je taktiež právo na odôvodnenie súdneho rozhodnutia, kde je povinnosťou všeobecného súdu uviesť v rozhodnutí dostatočné a relevantné dôvody, na ktorých svoje rozhodnutie založil. Dostatočnosť a relevantnosť týchto dôvodov sa musí týkať tak skutkovej, ako i právnej stránky rozhodnutia.

29. Arbitrárnosť a zjavná neodôvodnenosť rozhodnutí všeobecných súdov je najčastejšie daná rozporom súvislostí ich právnych argumentov a skutkových okolností prerokovaných prípadov s pravidlami formálnej logiky, alebo absenciou jasných a zrozumiteľných odpovedí na všetky právne a skutkovo relevantné otázky, súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04). Uvedené nedostatky pritom musia dosahovať mieru ústavnej relevancie, teda ich intenzita musí byť spôsobilá porušiť niektoré z práv uvedených v čl. 127 ods. 1 ústavy.

30. Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktorú tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonáva (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). Do obsahu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať

základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon (IV. ÚS 77/02, III. ÚS 63/06). Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav vecí.

31. Prípady, v ktorých nesprávna aplikácia jednoduchého práva všeobecným súdom má za následok porušenie základných práv a slobôd, sú tie, v ktorých táto nesprávna aplikácia jednoduchého práva je spätá s konkurenciou jednotlivých noriem tohto práva, prípadne s konkurenciou rôznych interpretačných alternatív, v ktorých sa odráža kolízia ústavných princípov, a naostatok za také možno považovať aj prípady svojvoľnej aplikácie jednoduchého práva. Pojem svojvôle možno interpretovať na prípady, keď všeobecný súd urobí taký výklad použitej právnej normy, ktorý je v extrémnom rozpore s právom na súdnu ochranu a princípom spravodlivosti, alebo ho urobí v inom než zákonom ustanovenom a v právnom myslení konsenzuálne akceptovanom význame či bez bližších nerozpoznateľných kritérií (I. ÚS 533/2016).

32. Všeobecný súd musí vykladať a používať ustanovenia na vec sa vzťahujúcich zákonných predpisov v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno toto ani iné základné práva obmedziť spôsobom zasahujúcim do ich podstaty a zmyslu. Z tohto hľadiska musí všeobecný súd pri výklade a aplikácii príslušných právnych predpisov prihliadať na spravodlivú rovnováhu pri poskytovaní ochrany uplatňovaným právam a oprávneným záujmom účastníkov konania (obdobne napr. III. ÚS 271/05, III. ÚS 78/07). Princíp spravodlivosti a požiadavka materiálnej ochrany práv sú totiž podstatnými a neopomenuteľnými atribútmi právnej ochrany (predovšetkým súdnej) v rámci koncepcie materiálneho právneho štátu.

33. Právo na súdnu ochranu však nie je absolútne. V záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha obmedzeniam, resp. podmienkam (čl. 46 ods. 4 v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy), akými sú napr. spôsobilosť byť stranou sporu, povinnosť

právneho zastúpenia v niektorých prípadoch, zákonom ustanovené náležitosti návrhu na začatie konania, zákonné lehoty a taktiež zaplatenie súdneho poplatku podľa ustanovení príslušného zákona.

34. Rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov patrí zásadne do rozhodovacej sféry všeobecných súdov (II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015, porovnaj tiež uznesenie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 788/09). Je preto vecou judikatúry všeobecných súdov, aby vymedzila kritériá, z ktorých bude pri aplikácii zákonných ustanovení týkajúcich sa oslobodenia od súdnych poplatkov vychádzať (porov. I. ÚS 27/2014, III. ÚS 559/2011, III. ÚS 441/2014, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Všeobecné súdy sú pri rozhodovaní o priznaní oslobodenia od súdnych poplatkov však povinné s ohľadom na všetky podstatné skutočnosti vyskytujúce sa v konkrétnom prípade a význam práva na súdnu ochranu v demokratickej spoločnosti primerane vyvažovať záujem štátu na vyberaní súdnych poplatkov za rozhodovanie sporov na jednej strane a záujem účastníka konania uplatňujúceho si svoj nárok (resp. práva) súdnou cestou (porovnaj rozsudok ESĽP vo veci *Kreuz proti Poľsku* z 19. 6. 2001, bod 66).

35. Ústavný súd taktiež judikoval, že samotné nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku samo osebe ešte nesignalizuje porušenie základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu (porov. II. ÚS 142/04, III. ÚS 344/2012, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Predmetom ústavnej ochrany sa môže stať rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov vtedy, keď jeho výsledok dosahuje intenzitu opodstatňujúcu porušenie základných práv a slobôd sťažovateľa. Ústavný súd je oprávnený v ojedinelých prípadoch zasiahnuť do rozhodnutí všeobecných súdov o poplatkovej povinnosti, a to iba za predpokladu, že by rozhodnutím všeobecného súdu o neoslobodení od povinnosti zaplatiť súdny poplatok došlo vzhľadom na výšku súdneho poplatku, posudzovanú vo svetle konkrétnych okolností prípadu a vo svetle ekonomických (finančných) možností sťažovateľa zaplatiť tento súdny poplatok, a vzhľadom na fázu konania pred všeobecným súdom, k obmedzeniu samotnej podstaty práva sťažovateľa na súdnu ochranu (porovnaj rozsudok ESĽP vo veci *Jedamski a Jedamska proti Poľsku* z 26. 7. 2005, body 60 a 66). Príčinou uvedeného stavu býva najčastejšie úplná rezignácia všeobecného súdu

na vyvažovanie verejného a súkromného záujmu, prípadne nedôsledné vyvažovanie (opomenutie podstatnej „premennej“ pri vyvažovaní). Opodstatnenosť sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy prichádza do úvahy tiež v prípadoch extrémneho vybočenia zo štandardov uplatňovaných v rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ktoré môžu mať za následok porušenie ústavou garantovaných základných práv a slobôd, alebo tiež v prípadoch absencie primeraného zdôvodnenia tohto rozhodnutia všeobecným súdom.

36. Uvedené zásady týkajúce sa odôvodnenia súdneho rozhodnutia a vzťahu ústavného súdu a všeobecných súdov pri ochrane ústavnosti, ktoré možno vyvodiť z doterajšej konštantnej judikatúry ústavného súdu, boli relevantné aj v danej veci. Preto z týchto hľadísk posudzoval ústavný súd aj sťažovateľkou napadnuté uznesenie okresného súdu.

37. Pred posúdením veci považuje ústavný súd za potrebné reagovať na námietku okresného súdu, podľa ktorej ústavná sťažnosť nebola sťažovateľkou podaná v zákonom ustanovenej dvojmesačnej lehote, a to aj napriek tomu, že už v uznesení č. k. I. ÚS 295/2020-11 zo 17. júna 2020, ktorým bola ústavná sťažnosť sťažovateľky prijatá na ďalšie konanie, ústavný súd konštatoval splnenie zákonných predpokladov na jej prijatie.

38. Podľa § 124 zákona o ústavnom súde ústavnú sťažnosť možno podať do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia, oznámenia opatrenia alebo upovedomenia o inom zásahu. Táto lehota sa pri opatrení alebo inom zásahu počíta odo dňa, keď sa sťažovateľ mohol o opatrení alebo inom zásahu dozvedieť. Ak rozhodnutie nadobúda právoplatnosť vyhlásením alebo oznámením a ak sa podľa osobitných predpisov zároveň doručuje jeho písomné vyhotovenie, začína lehota plynúť dňom doručenia tohto písomného vyhotovenia sťažovateľovi; ak sa rozhodnutie doručuje len jeho zástupcovi, začína lehota plynúť dňom doručenia písomného vyhotovenia tohto rozhodnutia tomuto zástupcovi. Ak bol vo veci podaný mimoriadny opravný prostriedok, lehota na podanie ústavnej sťažnosti vo vzťahu k rozhodnutiu, ktoré bolo mimoriadnym opravným prostriedkom napadnuté, začína plynúť od doručenia rozhodnutia o mimoriadnom opravnom prostriedku.

39. Lehota na podanie ústavnej sťažnosti podľa § 124 zákona o ústavnom súde je lehotou procesnoprávnou (pozri obdobne napr. IV. ÚS 141/05), z čoho vyplýva, že na jej zachovanie stačí, keď je ústavná sťažnosť podaná posledný deň lehoty na poštovú prepravu. Z vyžiadaného súdneho spisu okresného súdu sp. zn. 33 Cb 46/2018 vyplýva, že napadnuté uznesenie nadobudlo právoplatnosť 11. marca 2020. Sťažovateľka podala ústavnú sťažnosť na poštovú prepravu 10. marca 2020, čo vyplýva z podacej pečiatky nachádzajúcej sa na pripojenej obálke, ako aj z podacieho lístka, ktorý bol sťažovateľkou ústavnému súdu v tomto konaní predložený. Vzhľadom na uvedené ústavný súd konštatuje, že ústavná sťažnosť sťažovateľky bola podaná v zákonom ustanovenej lehote podľa § 124 zákona o ústavnom súde.

40. Podstatou ústavnej sťažnosti sťažovateľky je námietka arbitrárnosti a vnútornej rozporuplnosti napadnutého uznesenia, ktorého odôvodnenie je založené na hypotetickej úvahe o tom, že sťažovateľka mala dostatok času na zabezpečenie prostriedkov, ktoré by pokryli náklady na zaplatenie súdneho poplatku, poukazujúc na jej majetkové pomery pred desiatimi rokmi. Tieto dôvody však podľa názoru sťažovateľky nerešpektujú ani jazykové znenie § 254 ods. 1 CSP, keď z jeho hypotézy ani pri extenzívnom výklade nevyplýva existencia podmienky podnikateľského rizika či hypotetická možnosť zabezpečiť finančné prostriedky, okolnosťami ktorými by bolo možné odôvodniť neoslobodenie podnikateľských subjektov spod poplatkovej povinnosti. Takéto dôvody rozhodnutia predstavujú podľa jej názoru svojvoľný výklad citovaného ustanovenia, ktorý spolu s aplikáciou kogentnej normy je podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu považovaný za porušenie základného práva na súdnu ochranu.

41. Z odôvodnenia napadnutého uznesenia okresného súdu (bod 8, pozn.) vyplýva, že rozhodujúcimi skutočnosťami pre nepriznanie oslobodenia od súdnych poplatkov sťažovateľke bolo zistenie, že (i) sťažovateľka disponovala v roku 2007 majetkom v sume 696 176,06 €, ktorý použila ako vklad do obchodnej spoločnosti (žalovaný v 1. rade, pozn.), ako aj to, že (ii) žaloba v tejto veci bola podaná až so značným časovým odstupom od tejto skutočnosti (9 rokov), a teda sťažovateľka mala dostatok času na zabezpečenie si finančných prostriedkov, ktoré by pokryli náklady na úhradu súdneho poplatku. Okresný

súd ďalej uviedol, že je nutné položiť si otázku, či z opačného pohľadu vyvedenie, resp. nevloženie prostriedkov spoločnosti na účel toho, aby bola považovaná za insolventnú, nie je svojvoľným uplatňovaním práva, a teda zneužívaním práva. V tomto kontexte okresný súd v bode 10 uviedol: *„Preto súd pri skúmaní pomerov právnickej osoby musí vyhodnocovať skutočnosť, kedy spoločnosť, do ktorej boli vložené peniaze, peniaze boli a pre ďalšie penzum právnych vzťahov do nej tretia osoba nie je ochotná vložiť ďalšie peniaze, nie je zneužívaním práva na súdnu ochranu. Súd túto skutočnosť vyhodnotil práve ako zneužívanie práva, ktoré podľa čl. 5 CSP nepožíva právnu ochranu.“*

42. Z citovanej časti odôvodnenia napadnutého uznesenia vyplýva, že ťažisková argumentácia okresného súdu, ktorá vyústila do nepriznania oslobodenia od súdnych poplatkov sťažovateľke a záveru o zjavnom zneužití práva, ktoré nepožíva právnu ochranu (čl. 5 CSP), je založená výlučne na úvahe okresného súdu o tom, že sťažovateľka v roku 2007 disponovala značným majetkom, a teda do podania žaloby (v roku 2016, pozn.) mala dostatok času na zabezpečenie finančných prostriedkov, ktoré by pokryli náklady na zaplatenie súdneho poplatku. Ústavný súd konštatuje, že takýto záver okresného súdu nezodpovedá zákonným kritériám ustanoveným v § 254 ods. 1 CSP v spojení s čl. 5 CSP, ktoré okresný súd aplikoval na preskúvanú vec.

43. Podľa doslovného znenia § 254 ods. 1 CSP súd na návrh prizná oslobodenie od súdneho poplatku, ak to odôvodňujú pomery strany. V citovanom ustanovení sú tak jednoznačným spôsobom normované relevantné predpoklady na posúdenie priznania oslobodenia od súdnych poplatkov. Na to, aby súd mohol strane priznať oslobodenie od povinnosti platiť súdny poplatok, musia byť kumulatívne splnené dva zákonné predpoklady, a to návrh na oslobodenie od súdneho poplatku a pomery strany odôvodňujúce oslobodenie od súdneho poplatku. V nadväznosti na uvedené je nevyhnutné zdôrazniť, že diskrečná právomoc súdu pri interpretácii tohto ustanovenia je limitovaná v rozsahu a intenciách uvedených dvoch podmienok. Iné podmienky, ktoré citované ustanovenie nepredpokladá, nie je oprávnený skúmať na základe vlastnej iniciatívy, pretože by postupoval *ultra vires*. Z logického výkladu tohto ustanovenia vyplýva, že relevantnou skutočnosťou, na ktorú je potrebné vziať zreteľ pri posudzovaní oslobodenia od súdneho

poplatku, je tiež výška súdneho poplatku, pretože majetkové pomery strany sú skúmané v korelácii k výške súdneho poplatku (ÚS 289/2017).

44. Tak, ako vyplýva z vyžiadaného súdneho spisu sp. zn. 33 Cb 46/2018 vo veci sťažovateľky, ide vzhľadom na hodnotu predmetu sporu o súdny poplatok v maximálnej možnej sume, a to 33 193,50 €.

45. Z návrhu sťažovateľky z 28. septembra 2017, ktorým žiadala v napadnutom konaní, aby jej bolo priznané oslobodenie od súdnych poplatkov, vyplýva, že táto poukázala na aktuálnu majetkovú situáciu, z ktorej je podľa jej názoru zrejmé, že nedisponuje žiadnym likvidným majetkom, z ktorého by bolo možné zaplatiť súdny poplatok, keďže jej majetok predstavuje len pohľadávka, ktorej zaplatenie je predmetom napadnutého konania. Ústavný súd uvádza, že táto skutočnosť vyplýva aj z odôvodnenia napadnutého uznesenia, keď okresný súd v bode 4 uviedol, že zo sťažovateľkou predloženého tlačiva vyplynulo, že jediným jej majetkom je zostatok na účte v banke v sume 36,45 € a pohľadávka voči žalovaným, ktorá je predmetom napadnutého konania.

46. Ústavný súd konštatuje, že okresný súd v napadnutom uznesení túto aktuálnu majetkovú situáciu sťažovateľky vôbec nezohľadnil a svoje rozhodnutie o nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov oprel o iné dôvody, a to o úvahy o jej možnosti zabezpečiť si finančné prostriedky na pokrytie nákladov na zaplatenie súdnych poplatkov. Tieto dôvody však nerešpektujú ani jazykové znenie § 254 ods. 1 CSP, keď z jeho hypotézy ani pri extenzívnom výklade nevyplýva možnosť posudzovať minulé majetkové pomery a vyhodnocovať iné ako skutočné pomery strany, ktoré by v konečnom dôsledku odôvodňovali dospieť k záverom o neoslobodení právnických osôb spod poplatkovej povinnosti. Takéto dôvody rozhodnutia predstavujú podľa názoru ústavného súdu svojvoľný výklad citovaného ustanovenia.

47. V rámci posudzovania majetkových pomerov ESĽP, a to v rozsudku *Jedamski a Jedamska v. Poľsko* z 26. júla 2005 (na ktorý poukazuje v bode 6 napadnutého uznesenia aj okresný súd, pozn.) zdôraznil, že objektívne posúdenie finančnej situácie nemôže byť

založené iba na hypotetickej možnosti zaplatiť súdny poplatok, ale musí vychádzať zo skutočností preukázaných v konaní.

48. V tomto kontexte ústavný súd uvádza, že nielenže okresný súd svoje zistenia o majetkových pomeroch sťažovateľky založil na hypotetickej úvahe, ale na hypotetickej úvahe založil aj svoje zistenie o povahe procesného práva/úkonu sťažovateľky, ktorým žiadala o oslobodenie od platenia súdnych poplatkov, ako práva/úkonu, ktorý nepožíva právnu ochranu pre zjavné zneužitie práva podľa čl. 5 CSP. Pokiaľ okresný súd svoje úvahy o nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov sťažovateľke prepojil s úvahou o tom, že vyvedenie, resp. nevloženie prostriedkov spoločnosti na účel, aby bola považovaná za insolventnú, je zneužívaním práva, avšak bez uvedenia ďalších, na to sa viažucich relevantných skutočností, je nutné konštatovať, že tieto jeho úvahy nie sú dostatočne konkretizované a nemajú ani oporu v zistených skutočnostiach popísaných v napadnutom uznesení, ktoré tvoria základ napadnutého uznesenia, z ktorého okresný súd musí vychádzať.

49. V tejto súvislosti ústavný súd uvádza, že odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktorým vyhodnotí procesné právo/úkon strany sporu ako zjavné zneužívanie práva, ktoré nepožíva právnu ochranu, musí byť zrozumiteľné a musí obsahovať konkrétne skutočnosti, ktoré relevantným spôsobom súvisia s procesným právom/úkonom, vo vzťahu s uplatňovaním ktorého všeobecný súd dospel k záveru o jeho zneužívaní. V odôvodnení napadnutého rozhodnutia však nemožno identifikovať dostatočnú skutkovú bázu, na základe ktorej možno bez rozumných pochybností ustáliť, že v okolnostiach danej veci je procesné právo/úkon sťažovateľky, ktorým žiadala o oslobodenie od súdnych poplatkov takej intenzity, ktorá odôvodňuje prijať záver o zjavnom zneužití práva (čl. 5 CSP).

50. Z požiadavky na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia vyplýva, že musí obsahovať také závery, že sťažovateľ nemusí hľadať odpoveď na nastolenú problematiku v rovine dohadov a musí zodpovedať požiadavke, že s prijatými závermi je možné stotožniť sa ako s logickým záverom procesu poznania nielen právnych záverov, ale aj záverov skutkových, z ktorých právne závery vychádzajú (m. m. III. ÚS 311/07).

51. Ústavný súd konštatuje, že z napadnutého uznesenia nie sú rozpoznateľné jasné kritériá, ktoré viedli okresný súd k už spomenutým záverom, a teda v ňom absentuje primerané zdôvodnenie, na základe čoho ústavný súd dospel k záveru o porušení základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením okresného súdu. Na tomto mieste ústavný súd zdôrazňuje, že nevyslovuje právny názor k otázke o tom, či sťažovateľke prináleží, resp. neprináleží oslobodenie od súdnych poplatkov v napadnutom konaní, pretože toto posúdenie bude po náležitom zohľadnení relevantných skutočností opätovne úlohou okresného súdu po vrátení veci na ďalšie konanie.

52. Na rámec uvedeného ústavný súd, reagujúc na námietky žalovaného v 2. rade ako zúčastnenej osoby v tomto konaní, o tom, že vydaním napadnutého uznesenia nedošlo k „*spôsobeniu žiadnej ujmy*“ na ústavou garantovaných právach sťažovateľky, keďže vec sťažovateľky je okresným súdom meritórne preskúmaná, poukazuje na skutočnosť, že poplatková povinnosť sťažovateľky v napadnutom konaní nie je dotknutá pokračovaním v konaní. Okrem zániku poplatkovej povinnosti jej splnením v celom rozsahu zaniká podľa § 5 ods. 2 zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov poplatková povinnosť v celom rozsahu právoplatným uznesením súdu o zastavení konania pre nezaplatenie súdneho poplatku. Tak, ako vyplýva z tvrdení účastníkov tohto konania a vyžiadaného súdneho spisu, uznesenie okresného súdu sp. zn. 33 Cb 46/2018 z 11. apríla 2019 o zastavení napadnutého konania pre nezaplatenie súdneho poplatku bolo zrušené uznesením okresného súdu sp. zn. 33 Cb 46/2018 z 3. júna 2019, a preto je pre sťažovateľku stále dôvodné, aby okresný súd ústavne akceptovateľným spôsobom odôvodnil svoje rozhodnutie o priznaní/nepriznaní jej oslobodenia od súdnych poplatkov.

53. Na základe už uvedeného ústavný súd vyslovil, že okresný súd napadnutým uznesením porušil základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

54. Keďže okresný súd napadnutým uznesením porušil základné právo sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj jej právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd zrušil toto rozhodnutie a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu).

V.

Trovy konania

55. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

56. Ústavný súd pri rozhodovaní o priznaní trov konania vychádzal z priemernej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za I. polrok roku 2018, ktorá bola 980 € a za I. polrok roku 2019, ktorá bola 1 062 €.

57. Ústavný súd vychádzal z obsahu spisu a priznal sťažovateľke náhradu za tri úkony právnej služby (prevzatie a prípravu zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti a vyjadrenie z 13. novembra 2020) v súlade § 11 ods. 3 a § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Odmena za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2019 (2 x 163,33 €) spolu s režijným paušálom (2 x 9,80 €) a odmena za jeden úkon právnej služby vykonaný v roku 2020 (1 x 177 €) spolu s režijným paušálom (1 x 10,62 €) vrátane 20 % dane z pridanej hodnoty, ktorej platiteľom je právny zástupca sťažovateľky (§ 18 ods. 3 vyhlášky), spolu predstavuje sumu 640,65 € (bod 3 výroku nálezu).

58. Priznanú náhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP).

59. Toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia poslednému z účastníkov konania (§ 70 ods. 1 zákona o ústavnom súde).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 8. decembra 2020

Jana Baricová
predsedníčka senátu